Työ- ja elinkeinoministeriö
Työmarkkinaneuvos Raija Saastamoinen
18.10.2016

**Eduskunnan työ- ja elinkeinojaoston kuulemistilaisuus/HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017**

**Työllisyyden tilannekuva (Elokuu 2016)**

| | **8/2016** | **Muutos 8/2015-8/2016** |
|---|---|---|
| Työttömät työnhakijat | 342 543 | - 1,2 % |
| Alle 25-vuotiaat työttömät | 46 161 | - 4,5 % |
| Pitkäaikaistyöttömät | 127 898 | + 13,4 % |
| Lomautetut | 17 231 | - 10,4 % |
| Avoimet työpaikat | 35 916 | + 18,8 % |
| Palveluissa yhteensä | 112 743 | + 2,9 % |
| Aktivointiaste | 24,8 % | + 0,8 %-yks. |
| Työttömyysaste | 7,2 % | - 1,1 %-yks. |
| Työllisyysaste | 69,9 % | + 1,1 %-yks. |

**Työllisyysmäärärahojen muutokset ja niiden riittävyys (mom. 32.30.51) – mahdolliset kipupisteet**

Viime vuosina työllisyysmäärärahoilla hankittavien palvelujen määrä on vähentynyt, vaikka absoluuttisissa euromäärissä on tapahtunut myös kasvua. Tässä on kysymys lähinnä hallinnonalojen välisistä ja hallinnonalan sisäisistä määrärahasiirroista.

| **TA-VUOSI** | **2014** | **2015** | **2016** | **2017** |
|---|---|---|---|---|
| Määräraha/esitys, M€ | 504,0 | 563,9 | 585,4 | 422,2 |
| Muutos ed. TA:oon, M€ | - 42,5 | + 60 | +21,5 | - 163,2 |
| Tyött.aste/arvio, % | 8,7 | 9,4 | 9,0 | 8,8 |
| Aktivointiaste/arvio, % | 27,3 | 25,1 | 24,0 | 26,0 |

Vuoden 2014 talousarviossa on 42,5 milj. euron vähennys vuoden 2013 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Vuonna 2014 momentilta 32.30.51 rahoitettavissa palveluissa oli keskimäärin 58 000 henkilöä. Aktivointiaste oli tuolloin 27,3 %.

Vuoden 2015 talousarvion määräraha oli noin 60 milj. euroa edellisvuotta suurempi. Määrärahaan sisältyi 125 milj. euron siirto sosiaali- ja terveysministeriöstä työmarkkinatukea saavien palkkatuen ja starttirahan perustuen osuuden maksamiseen. Tämä määrärahan siirto merkitsi sitä, että maksajataho vaihtui. Toinen merkittävä muutos oli 50 milj. euron säästöpäätös. Käytännössä tilanne oli se, että vaikka momentilla oli 60 milj. euroa enemmän, volyymit pienenivät, koska momentilta maksettiin sellaisia menoja, joita sieltä ei ennen ollut maksettu. Lisätalousarvioissa saatiin vuoden 2015 aikana lisää 24,4 milj. euroa. Vuonna 2015 momentilta 32.30.51 rahoitettavissa palveluissa oli keskimäärin 51 600 henkilöä. Aktivointiaste oli tuolloin 25,1 %.

Vuoden 2016 talousarviossa momentin määräraha on 585,4 milj. euroa, mikä on 21,5 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinainen talousarvio. Momentilta joudutaan kuitenkin maksamaan vuodesta 2016 lähtien vajaan 60 milj. euron alv-osuudet, joten tästä johtuen yksikköhinnat nousevat ja palveluja voidaan tarjota aiempaa vähemmän. Määrärahoihin sisältyy hallituksen sopeutustoimina 50 milj. euron vähennys.

Toisessa lisätalousarviossa määrärahaa on saatu lisää 13,1 milj. euroa. Elokuun 2016 loppuun mennessä momentilta 32.30.51 rahoitettavissa palveluissa on ollut keskimäärin 43 200 henkilöä. Aktivointiaste on ollut keskimäärin 24,6 % ja arvio koko vuodelle on 24 %. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan 9 prosenttiin.

Työllisyysmäärärahojen sidontatilanne 30.9.2016:
ELY-keskukset ovat sitoneet 730 milj. euron määrärahasta (ml. siirtyneet määrärahat) 87 %, eli 634 milj. euroa. Sitomatta on vielä 96 milj. euroa. Yli 90 prosentin sidonta-aste on Varsinais-Suomen, Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksilla. Starttirahaa on sidottu suunnitellusta euromäärästä (50 milj. euroa) 76 %, eli 38 milj. euroa, joten sitomatta on vielä 12 milj. euroa. Palkkatukea on sidottu suunnitellusta euromäärästä (328 milj. euroa) 89 %, eli 292 milj. euroa, joten sitomatta on vielä 36 milj. euroa. Kuluvana syksynä ei ole ilmennyt puutetta määrärahasta kuten viime syksynä. Elokuun lopussa ELY-keskukset esittivät ministeriölle lisämäärärahatarpeensa ja vain kaksi ELY-keskusta pyysi lisämäärärahaa. Näille ELY-keskuksille jaettiin kaikki liikenevät määrärahat.

Vuoden 2017 talousarvioesityksessä määrärahat ovat 422,2 milj. euroa, mikä on 163,2 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa johtuen lähinnä pääluokkien välisistä siirroista.

Hallituksen sopeutustoimien vähennykset jatkuvat koko hallituskauden, jolloin vuoteen 2017 verrattuna vähennys on 20 milj. euroa vuonna 2018 ja 40 milj. euroa vuonna 2019. Työttömyysasteen ennakoidaan edelleen laskevan, ollen 8,5 % vuonna 2018 ja 7,7 % vuonna 2019.

**Työllisyysmäärärahojen riittävyys vuonna 2017; riskikohdat**

Vuoden 2017 talousarvioesityksessä työllisyysmäärärahat ovat 422,2 milj. euroa, mikä on 163,2 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Vähennys johtuu pääasiassa siirrosta STM:n pääluokkaan. Ensi vuodelle ennustetaan 8,8 %:n työttömyysastetta (vuonna 2016 9,0 %).

Merkittävin muutos määrärahoissa on 151,1 milj. euron siirto STM:n hallinnonalalle työttömyysetuuksien aktiivikäytön laajentamiseen. Työmarkkinatuen, peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan käyttömahdollisuutta laajennetaan siten, että niitä käytetään työttömyyden aikaisen toimeentuloturvan lisäksi palkkatuen ja starttirahan rahoitukseen. STM:n momenteilta rahoitetaan palkkatukea peruspäivärahan määrään asti ja ylittävä osuus rahoitetaan TEM:n työllisyysmäärärahoista. Yrittäjäksi ryhtyville työttömille maksettava starttiraha rahoitetaan kokonaan työttömyysetuusmäärärahoista ja muille kuin työttömille maksettava starttiraha kokonaan TEM:n määrärahoista. Rahoitusmuutos sisältyy talousarvioesitykseen liittyvään lokakuussa annettavaan hallituksen esitykseen laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain ja työttömyysturvalain muuttamisesta. Rahoitusta koskeva muutos olisi voimassa vuosina 2017 ja 2018. Arvio on, että rahoitusmuutoksella lisääntyy palkkatuella ja starttirahalla olevien keskimääräinen volyymi vuonna 2017 noin 10 000 henkilöllä. Myös suurempi volyymin nousu on mahdollista riippuen siitä, minkä verran työttömyysetuusmäärärahoja tullaan käyttämään aktiivitoimiin.

Momentilta on vähennetty 20 milj. euroa säästöpäätöksenä ja OKM:lle esitetään siirrettäväksi 7,4 milj. euroa maahanmuuttajien perusopetukseen ja valmistavaan opetukseen. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen määrärahoja esitetään momentilla lisättäväksi 14,9 milj. eurolla, jolloin kotoutumiskoulutukseen on varattu 98,1 milj. euroa.

Vuoden 2017 talousarvioesityksen mukaisilla määrärahoilla arvioidaan saavutettavan noin 26 prosentin aktivointiaste vuonna 2017, mikäli työttömyysaste olisi 8,8 % ja muilta momenteilta rahoitettavissa palveluissa olisi keskimäärin runsaat 68 000 henkilöä. Aktivointiaste nousee arviolta 2 %-yksikköä tästä vuodesta.

ELY- keskuksilta on saatu vuoden 2017 tulossuunnitteluun liittyen määrärahaesitykset kokonaisuutena, sisältäen momentin 32.30.51 määrärahat ja STM:n etuusmomenttien määrärahat. STM:n momenteilla on varattuna palkkatukeen ja starttirahaan yhteensä 256,7 milj. euroa. Kokonaisuutena määrärahoja on yhteensä 678,9 milj. euroa. ELY- keskusten määrärahaesitykset jäivät alle sen, mitä ELY- keskuksille on jaettavissa. Yleensä ELY- keskusten määrärahaesitykset ovat ylittäneet reilusti sen, mitä jaettavissa on. ELY-keskusten esitysten valossa määrärahaa olisi riittävästi. Mikäli vuoden varrella tarve ylittää STM:n momenteille nyt varatut määrärahat, on niiden määrää mahdollista nostaa ja vastaavasti vähentää passiivituen määrärahoja.

TE- palveluiden tehostamiseen ja yksityisten palveluntuottajien käytön lisäämiseen on TE- toimistojen toimintamenomomentille (32.30.01) esitetty 17 milj. euron lisäys. Vuoden 2017 alusta lähtien työttömien määräaikaishaastattelut toteutetaan kolmen kuukauden välein tarvittaessa tulosperusteisena ostopalveluna. Säännöllisillä haastatteluilla pyritään löytämään jokaiselle työnhakijalle sopivia ratkaisuja. Haastattelun yhteydessä tarkistettaisiin aina työllistymissuunnitelma. Parhaillaan työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan resurssien allokointia määräaikaiseen työllistämiseen omaan hallintoon ja toisaalta ostopalveluihin. Määräaikaishaastattelua koskeva lakiesitys on tällä viikolla valtioneuvoston käsittelyssä. Kolmen kuukauden välein järjestettävät työttömien haastattelut tulevat nykyistä paremmin tuomaan esille työllistymistä edistävien työvoimapalvelujen tarpeen. Uudessa tilanteessa hallitus pyrkii varmistamaan työvoimapalvelujen riittävyyden.

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee työllisyystyöryhmän mukaista työttömyysturvan aktiivimallia (omavastuupäivät). Esitys on tarkoitus antaa keväällä 2017 eduskunnalle. Aktiivimallin täytäntöönpano alkaisi 1.10.2017, josta alkaen sitä sovellettaisiin mallin mukaisiin kolmen kuukauden tarkastelujaksoihin. Mallissa työttömyysturvan taso säilyisi nykyisen kaltaisena, mikäli henkilö on ollut kolmen kuukauden tarkasteluperiodilla yhden viikon työssäoloehtoon luettavassa työssä, ollut neljän kalenteriviikon aikana yhteensä 18 tuntia työssä tai osallistunut viisi päivää työllistymistä edistäviin palveluihin. Aktiivimallin täytäntöönpano edellyttää, että työllisyysmäärärahoja on riittävästi käytettävissä. Määrärahalaskelmat tulevat käsittelyyn mahdollisesti seuraavan kehysvalmistelun yhteydessä.